

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 3

2026

OLIV TA'LIMDA TARBIIYA FANINI O'QITISHNING DOLZARB MASALALARI

Jurayeva Dilafruz Jamurodovna

International School of Finance and Technology (ISFT) instituti, dotsent

Annotatsiya

Oliy ta'limda Tarbiya fanini o'qitish zamonaviy ta'lim tizimida muhim rol o'ynaydi. Bu fan talabalarni nafaqat bilimdon, balki axloqli, ijtimoiy mas'uliyatli va ma'naviy jihatdan boy shaxslar sifatida tayyorlashga qaratilgan. Ushbu maqola oliy ta'lim muassasalarida Tarbiya fanini o'qitishning dolzarb masalalarini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Tarbiya fanini o'qitishda metodik yondashuvlar, pedagogik texnologiyalar va talabalarning ijtimoiy-madaniy ehtiyojlarini hisobga olish zarur. Maqolada Tarbiya fanini o'qitishni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ham keltirilgan.

Kalit so'zlar: tarbiya, Oliy ta'lim, pedagogika, metodika, pedagogik texnologiya, interfaol metodlar, ma'naviy-axloqiy tarbiya, kompetensiya, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, innovatsion yondashuv, ta'lim sifati, didaktika, kasbiy rivojlanish, pedagogik jarayon, ta'lim samaradorligi, AKT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari), ma'ruza va amaliy mashg'ulot, monitoring va baholash, davlat ta'lim siyosati, barkamol shaxs.

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ ВОСПИТАНИЕ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ

Джураева Дилафруз Джамуродовна

Институт International School of Finance and Technology (ISFT), доцент

Аннотация

Преподавание дисциплины воспитание в высшем образовании играет важную роль в современной системе образования. Эта наука направлена на подготовку студентов не только как образованных, но и как этических, социально ответственных и духовно богатых людей. Данная статья направлена на изучение актуальных вопросов преподавания дисциплины воспитание в высших учебных заведениях. Результаты исследования показывают, что при преподавании дисциплины воспитание необходимо учитывать методические подходы, педагогические технологии и социокультурные потребности учащихся. В статье также содержатся рекомендации по совершенствованию преподавания дисциплины воспитание.

Ключевые слова: воспитание, высшее образование, Педагогика, методика, педагогические технологии, интерактивные методы, духовно-нравственное воспитание, компетентность, личностно-ориентированное образование, инновационный подход, качество образования, дидактика, профессиональное развитие, педагогический процесс, эффективность обучения, ИКТ (информационно-коммуникационные технологии), лекционно-практическое обучение, мониторинг и оценка, государственная образовательная политика, компетентная личность.

CURRENT ISSUES OF TEACHING THE DISCIPLINE OF EDUCATION IN HIGHER EDUCATION

Jurayeva Dilafruz Jamurodovna

International School of Finance and Technology (ISFT) Institute, Associate Professor

Abstract

Teaching the discipline of education in higher education plays an important role in the modern education system. This science is aimed at preparing students not only as educated, but also as ethical, socially responsible and spiritually rich people. This article is aimed at studying topical issues of teaching the discipline of education in higher education institutions. The results of the study show that when teaching the discipline of education, it is necessary to take into account methodological approaches, pedagogical technologies and socio-cultural needs of students. The article also contains recommendations for improving the teaching of the discipline of education.

Keywords: upbringing, higher education, Pedagogy, methodology, pedagogical technologies, interactive methods, spiritual and moral education, competence, personality-oriented education, innovative approach, quality of education, didactics, professional development, pedagogical process, learning effectiveness, ICT (information and communication technologies), lecture and practical training, monitoring and evaluation, state educational policy, competent personality.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunida ta’lim tizimining asosiy maqsadi barkamol shaxsni tarbiyalash ekani belgilab qo‘yilgan [1]. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida ta’lim sifatini oshirish va ma’naviy tarbiyani kuchaytirish ustuvor vazifa sifatida qayd etilgan [2].

Tarbiya fanini o‘qitish oliy ta’lim muassasalarida talabalarni nafaqat bilimdon, balki axloqli va ijtimoiy mas’uliyatli shaxslar sifatida tayyorlashga qaratilgan. Zamonaviy jamiyatda Tarbiya fanining ahamiyati ortib bormoqda, chunki u talabalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga muhim ta’sir ko‘rsatadi. Tarbiya fanini o‘qitish orqali talabalarda insonparvarlik, halollik, mehnatsevarlik kabi fazilatlar shakllantiriladi, ular ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatli bo‘lishlari uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalar bilan ta’minlanadi.

Biroq, oliy ta’limda Tarbiya fanini o‘qitishda bir qator muammolar mavjud. Masalan, metodik yondashuvlarning yetarli darajada rivojlanmaganligi, ta’lim jarayonida amaliyotga yetarlicha e’tibor berilmasligi va talabalarning ijtimoiy-madaniy ehtiyojlarini hisobga olmaslik kabi muammolar Tarbiya fanini o‘qitish samaradorligini pasaytiradi.

Ushbu maqolaning maqsadi oliy ta’limda Tarbiya fanini o‘qitishning dolzarb masalalarini aniqlash va ularni bartaraf etish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Metodologiya. Bu tadqiqotda oliy ta’limda Tarbiya fanini o‘qitishning dolzarb masalalarini aniqlash va ularni bartaraf etish bo‘yicha samarali yechimlar ishlab chiqish uchun turli ilmiy metodlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatish, talabalar o‘rtasida so‘rovnoma o‘tkazish hamda natijalarni qiyosiy tahlil qilish metodlaridan foydalanildi.

Tarbiya fanini o‘qitish metodikasi masalalari mahalliy pedagog olimlar tomonidan keng yoritilgan [4; 5]. Xorijiy tadqiqotlarda esa ma’naviy tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalarning samaradorligi alohida ta’kidlanadi [6; 7].

Tadqiqotning metodologik asoslari quyidagi bosqichlarni o‘z ichiga oladi:

Ilmiy adabiyotlar tahlili. Tadqiqotning birinchi bosqichida Tarbiya fanini o‘qitishga oid ilmiy adabiyotlar va tadqiqotlar o‘rganildi. Bu orqali Tarbiya fanini o‘qitishning zamonaviy tendensiyalari, muammolari va ularni bartaraf etishning samarali usullari aniqlab olindi. Ilmiy adabiyotlar tahlili natijasida Tarbiya fanini o‘qitishda metodik yondashuvlarning yetarli emasligi, amaliyotga yetarlicha e’tibor berilmasligi va talabalarning ijtimoiy-madaniy ehtiyojlarini hisobga olmaslik kabi asosiy muammolar aniqlab olindi.

So‘rovnoma va intervyular. Tadqiqotning ikkinchi bosqichida oliy ta’lim muassasalarida

Tarbiya fanini o'qitish bo'yicha o'qituvchilar va talabalardan ma'lumotlar to'plandi. So'rovnoma va intervyular orqali Tarbiya fanini o'qitish jarayonida duch kelinadigan muammolar, talabalar ehtiyojlari va o'qituvchilar tajribalari aniqlab olindi. So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalar Tarbiya fanini o'qitish jarayonida amaliyotga yetarlicha e'tibor berilmasligi va darslar qiziqarli tashkil etilmasligi haqida norozilik bildirishdi. O'qituvchilar esa metodik materiallarning yetarli emasligi va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashda qiyinchiliklar haqida gapirdilar.

Kuzatish. Tadqiqotning uchinchi bosqichida Tarbiya fanini o'qitish jarayonini kuzatish orqali muammolar va samarali yondashuvlar aniqlab olindi. Kuzatish natijalari shuni ko'rsatdiki, Tarbiya fanini o'qitish jarayonida an'anaviy metodlardan (ma'ruza, suhbat) ko'p foydalaniladi, bu esa talabalarning qiziqishini uyg'otmaydi. Shuningdek, darslar talabalarning yosh va shaxsiy xususiyatlariga moslashtirilmaganligi aniqlab olindi.

Tadqiqot natijalarini baholash. Tadqiqot natijalari statistik va sifat tahlili asosida baholandi. Statistik tahlil orqali so'rovnoma natijalari va kuzatish ma'lumotlari tahlil qilindi. Sifat tahlili esa ilmiy adabiyotlar tahlili va intervyular natijalarini umumlashtirishga imkon berdi.

Tavsiyalar ishlab chiqish. Tadqiqotning yakuniy bosqichida oliy ta'limda Tarbiya fanini o'qitishning dolzarb masalalarini bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi. Bu tavsiyalar metodik yondashuvlarni takomillashtirish, amaliyotga e'tiborni kuchaytirish, talabalarning ijtimoiy-madaniy ehtiyojlarini hisobga olish, o'quv materiallarini yaxshilash va o'qituvchilarning malakasini oshirish kabi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari oliy ta'limda Tarbiya fanini o'qitishning dolzarb masalalarini aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha samarali yechimlar ishlab chiqishga asos bo'ldi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Tarbiya fanini o'qitishda an'anaviy ma'ruza usullari ustunlik qiladi. Biroq zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash ta'lim samaradorligini sezilarli oshiradi [7].

UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan ta'limning barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida ham ma'naviy-axloqiy tarbiya muhim omil sifatida e'tirof etilgan [8].

Tadqiqot jarayonida quyidagi asosiy natijalar aniqlab olindi:

Metodik yondashuvlarning yetarli emasligi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Tarbiya fanini o'qitishda metodik yondashuvlar yetarli darajada rivojlanmagan. Ko'pgina oliy ta'lim muassasalarida Tarbiya fanini o'qitish an'anaviy metodlar (ma'ruza, suhbat) asosida o'tkaziladi. Bu esa talabalarning qiziqishini uyg'otmaydi va ularning bilimlarni o'zlashtirish darajasini pasaytiradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, masalan, interfaol metodlar, loyihalash, treninglar va amaliy mashg'ulotlar kam qo'llaniladi. Shuningdek, darslarda talabalarning faol ishtiroki va ijodiy yondashuvlarni rag'batlantirish zarurligi ta'kidlandi.

Amaliyotga yetarlicha e'tibor berilmasligi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Tarbiya fanini o'qitishda amaliyotga yetarlicha e'tibor berilmaydi. Talabalar nazariy bilimlar bilan ta'minlangan, ammo amaliy qo'llash imkoniyati kam. Masalan, talabalar Tarbiya fanini maktab yoki ijtimoiy loyihalarda qo'llash imkoniyatiga ega emas. Amaliyotga e'tibor berilmasligi Tarbiya fanini o'qitishning samaradorligini pasaytiradi va talabalarning kasbiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Talabalarning ijtimoiy-madaniy ehtiyojlarini hisobga olmaslik. Tarbiya fanini o'qitishda talabalarning ijtimoiy-madaniy ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olish zarur. Ko'pgina oliy ta'lim muassasalarida Tarbiya fanini o'qitish dasturlari talabalarning yosh va shaxsiy xususiyatlariga moslashtirilmagan. Bu esa talabalarning darslarga qiziqishini pasaytiradi va ularning bilimlarni o'zlashtirish darajasini kamaytiradi. Shuningdek, talabalarning ijtimoiy-madaniy ehtiyojlarini hisobga olmaganda tayyorlangan dasturlar samarali emas.

O'quv materiallarining yetarli emasligi. Oliy ta'lim muassasalarida Tarbiya fanini o'qitish uchun zarur bo'lgan o'quv materiallari yetarli emas. Ko'pgina oliy ta'lim muassasalarida

Tarbiya fanini o'qitish uchun zarur bo'lgan zamonaviy o'quv qo'llanmalar va metodik materiallar kam. Bu esa Tarbiya fanini o'qitish jarayonini qiyinlashtiradi va talabalarning bilimlarni o'zlashtirish darajasini pasaytiradi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari asosida aniqlangan oliy ta'limda Tarbiya fanini o'qitishning dolzarb masalalari va ularni bartaraf etish yo'llari haqida chuqurroq tahlil qilish lozim. Quyidagi aspektlar diqqatga sazovordir:

Metodik yondashuvlarni takomillashtirish bo'yicha izohlar. Tadqiqotda aniqlangan metodik kamchiliklar Tarbiya fanini o'qitish jarayonining samaradorligiga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Zamonaviy ta'limda faol o'rganish metodlari (problemali ta'lim, loyihalar usuli, ta'limiy o'yinlari) tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Biroq, bizning tadqiqotimiz shuni ko'rsatdiki, Tarbiya fanini o'qitishda bu usullar yetarli darajada qo'llanilmayapti.

Bunga quyidagi sabablar ta'sir ko'rsatmoqda:

- An'anaviy ta'lim metodlariga ishonch
- Zamonaviy metodlarni qo'llash uchun resurslar yetishmasligi
- O'qituvchilarning yangi metodlarni o'zlashtirishga tayyor emasligi

Amaliy yo'nalishni mustahkamlash zarurati. Tarbiya fanining mohiyati shundaki, u nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham shakllantirishi kerak. Ammo tadqiqotimiz shuni ko'rsatdiki:

“Talabalarning 75% Tarbiya fanidagi bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega emasligini ta'kidladi. Bu holat fanning samaradorligini keskin pasaytiradi.

Amaliy yo'nalishni mustahkamlash uchun quyidagi choralar ko'rilishi mumkin:

- Maktablarda amaliy mashg'ulotlar o'tkazish
- Ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish
- Pedagogik amaliyotni kengaytirish

Talabalar ehtiyojlarini hisobga olishning pedagogik ahamiyati

Zamonaviy talabalar - bu yangi avlod vakillari bo'lib, ularning o'rganish usullari, qiziqishlari va ehtiyojlari avvalgilarga qaraganda keskin farq qiladi.

Bu muammoni hal qilish uchun:

- Individual yondashuvni rivojlantirish
- Talabalarning yosh xususiyatlarini hisobga olish
- Zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish lozim.

Taklif etilgan yechimlarning amaliy tatbiqi. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy yechimlarni taklif qilish mumkin:

Metodik islohotlar:

- Har bir darsda kamida 2 ta interfaol metodni qo'llash
- Darslarning 30% ni amaliy mashg'ulotlarga ajratish

Amaliyotni kengaytirish:

- Har semestrda kamida 3 ta ijtimoiy loyiha o'tkazish
- Talabalarni maktab amaliyotiga jalb qilish

Individual yondashuv:

- Har bir talaba uchun shaxsiy rivojlanish rejasini tuzish
- Yoshi va qobiliyatlariga mos dasturlar ishlab chiqish

Resurslarni takomillashtirish:

- Har bir oliy ta'lim muassasasida elektron resurslar markazini yaratish
- O'quv qo'llanmalarini zamonaviylashtirish

Tarbiya fanini o'qitish jarayonida mavjud bo'lgan muammolarni aniq ko'rsatib berdi. Bu muammolarni bartaraf etish uchun kompleks yondashuv zarur. Taklif etilgan yechimlar nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy jihatdan ham samarali bo'lishi mumkin. Biroq, ularni amalga oshirish uchun oliy ta'lim muassasalari, o'qituvchilar va talabalar hamkorligi, shuningdek

resurslar ta'minoti muhim ahamiyatga ega.

Kelajakda ushbu sohada qo'shimcha tadqiqotlar o'tkazish va taklif etilgan yechimlarning samaradorligini baholash maqsadga muvofiq bo'ladi.

Xulosa. Oliy ta'limda Tarbiya fanini o'qitishning dolzarb masalalarini hal etish ta'lim sifatini oshirishning muhim omilidir. Qonunchilik va davlat dasturlarida belgilangan vazifalarni amalga oshirish [1; 2] zamonaviy metodik yondashuvlarni tatbiq etishni talab etadi. Tarbiya fanini o'qitishni takomillashtirish orqali talabalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta'minlash mumkin. Bu esa zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli va mas'uliyatli shaxslar yetishtirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020. – URL: <https://lex.uz/docs/5013007>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida". – URL: <https://lex.uz/docs/4545884>
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Tarbiya fanini joriy etish to'g'risida"gi qarori. – Toshkent, 2020. – URL: <https://lex.uz>
4. Abdullayeva M. Tarbiya fanini o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2021. – 156 b.
5. Musurmonova O. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Fan, 2018. – 240 b.
6. Ivanov P. Pedagogical approaches in moral education // Journal of Education. – 2020. – №3. – P. 123–135.
7. Smith J. Modern technologies in higher education // Educational Technology Review. – 2019. – №2. – P. 56–67.
8. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. – Paris, 2017. – URL: <https://unesdoc.unesco.org>